

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

BRNO 1974

DÍLČÍ VÝZKUM ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ VESNICE VILÉMOV U RUPRECHTOVA

(okr. Vyškov)

DAGMAR ŠAUROVÁ, Historické museum města Slavkova

R. 1973 jsme se vrátili k výzkumu zaniklé středověké vesnice Vilémov na úpatí Dražanské vysočiny, opodál hájenky Maliná. Lokalita se nachází v lesní trati Na prostředních, zvané též Na barvíčku podle tamní vegetace anebo Krchůvek podle mohylovitých vyvýšenin, kterými jsou — jak se při výzkumu ukázalo — překryty destrukce zaniklých stavení. Upozornil nás na ni univ. prof. MUDr. Ervín Černý, rodák ze sousedního Podomí, který také předběžně zaměřil všech 22 destrukcí i s jejich předpokládaným příslušenstvím.

V předchozích letech jsme odkryli půdorys tříprostorového stavení, označený v plánu E. Černého č. 1. Východní zasypaná část se silným zdívem překrývala rotundovitý sklep, v západní části jsme zjistili dílenský objekt s podkovovitou, mírně zahlobenou pecí, která byla zaplněna amorfním železem a železnou struskou. Obě části domu dělila od sebe vstupní chodbička.

Odkrytá pec je prvním typem svého druhu na našem území a mohou být vzneseny pochybnosti, zda jde skutečně o pec železářskou a ne pouze běžnou pec kuchyňskou. Bylo proto záměrem pokračujícího výzkumu především zjištění, jakých pecí se používalo v ostatních staveních středověkého Vilémova.

Zvolili jsme k odkryvu destrukci, označenou v plánu E. Černého č. 14. Jevila rozměry přibližně 6×7 metrů a vystupovala z terénu zřetelnou, obdélnou, ale nepravidelnou, na západním rohu vzhůru protaženou vyvýšeninou, v níž jsme podle znalostí z jiných lokalit předpokládali destrukci pece.

Odkryv však ukázal, že objekt č. 14 je zcela bez pece. Jeho kamenné zdivo o síle 100 a 120 cm je oboustranně lícováno a kubatura z destrukce dovoluje představu, že bylo vysoké asi 180 cm. Pod destrukcí uvnitř objektu byla hlinitopísčítá podlaha. Její okraj měří na straně SV 290 cm, SZ 335 cm, JV 300 cm a JZ 250 cm. Vyzdívání bylo provedeno na hlinu, která je dnes světlehnědé barvy a zřejmě byla kvalitní, protože zachovalé zdivo je dodnes velmi pevné. Nebylo zjištěno žádné přerušování zdiva pro vchod do místnosti, což znamená, že zůstal nad úroveň zachovalosti čili, že do místnosti se zvenku sestupovalo. Nálezová situace však neukázala s jaké výšky.

Vzhledem k malým rozměrům odkrytého půdorysu soudíme, že byl pouhým hospodářským příslušenstvím jedné usedlosti o více objektech. Podle etnografických analogií lze soudit na špýchar.

Na základě dosavadních nálezů keramiky datujeme trvání Vilémova předběžně od pol. 13. do 15. stol. Keramiky je však poměrně málo a zcela chybějí jiné nálezy. Protože v destrukcích se nejvíce stopy po požáru a rychlém opuštění sídel, jaké známe z jiných lokalit, předpokládáme, že k zániku Vilémova došlo po postupném a záměrném vysídlení, kdy obyvatelé vzali vše užitečné a potřebné s sebou.

Teilgrabung der mittelalterlichen Dorfwüstung Vilémov bei Ruprechtov (Bez. Vyškov). Im Jahre 1973 erneuerten wir die Grabung, wo wir vor Jahren den Grundriss eines dreiräumigen Baues mit rotundenartigem Keller und einem Werkstattobjekt abdeckten, in dem wir einen Eisenverhüttungssofen feststellten, vorläufig den ersten dieses Types auf unserem Gebiet. Im Jahre 1973 deckten wir den Grundriss eines einräumigen Baues von kleineren Ausmassen, aber mit starkem Steingemäuer ab. Er hatte keine Feuerstätte, und daher nehmen wir an, dass es sich um einen selbständig stehenden Speicher handelt, der ein Bestandteil der Ansiedlung mit einigen Objekten war.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ VESNICE BOHUŠKY, OBEC RAŠOVICE

(okr. Vyškov)

DAGMAR ŠAUROVÁ, Historické museum města Slavkova

V blízkosti Rašovic mezi hájenkami Vrčavou a nedávno zbořenou Mušenicí je polní trať, zvaná Bousky. Tento název je pozůstatkem jména středověké vesnice Bohušice—Bohušky, o které jsou vedeny záznamy v Zemských deskách brněnských od r. 1358, a to převážně ve spojitosti s Konůvkami.

Zjišťovací výzkum však prokázal, že vesnice se rozkládala nikoli přímo ve jmenované trati, nýbrž o něco západněji, na protilehlém zvýšeném břehu potoka. V těchto místech jsme provedli již v minulých letech povrchový sběr, kterým byl získán střepový materiál, příznačný pro období od konce 13. do počátku 15. století a typologicky téměř shodný s keramikou z Konůvek.

R. 1973 bylo kladeno nové potrubí pro vodovod města Slavkova, který je napájen z pramenu pod konůveckým hradem Kepkovem a veden údolím podél potoka ke Křižanovicím. Při této příležitosti jsme zachytili ve výkopu v hloubce cca 150 cm pod úrovní dnešního terénu zřetelné uhlíkové vrstvy s mazanicí a kamenné destrukce z plochých pískovců spolu s úlomky střeptů. Plošný odkryv nebylo možno provádět, avšak na základě náleзовé situace nelze pochybovat o tom, že jde o relikt z zaniklých Bohušek. Zmíněný průkop pro vodovod narušil především pece v jednotlivých domových půdorysech.

Podle zachycených kamenných destrukcí možno soudit, že vesnice se rozkládala v délce asi 500 metrů, a to od Mušenice na jih až k hrázi tzv. Suchého rybníka, kde stopy po destrukcích končí.

Na sever odtud za hájenkou Mušenicí, na pravém břehu potoka u lesa se podařilo odkrýt dehtařskou pec na výrobu kolomazi, analogickou kolomazným pecím, které jsme prozkoumali v letech 1961—1963 v lesích na okraji Dražanské vysočiny.

Projevila se po prudkém dešti v břehu u cesty plochými kameny, jimiž bylo vydlážděno její dno, se silnou vrstvou zaschlého dehtu. Byla porušena jen po jedné straně svého oválného půdorysu o osách 200 × 150 cm. Pod úrovní cesty se uchevala podstatná část pecní stěny z hliněných klenáků se zatvrdlou kolomazí. Na jižní straně pece v pokračování delší osy byl otvor pro topení. Proti němu byl odtokový kanálek pro vytavený dehet, řešený tak, že uprostřed pecního dna, které se svažovalo ke svému středu, byla zasazena hliněná trubice, podbíhající značným sklonem dno pece a ústící ven na severní straně, kde byla překryta plochými kameny. Tam se k otvoru trubice přistavovala nádoba pro sběr vytékajícího dehtu.

Zachráněné součásti této kolomazné pece jsou uloženy v Historickém museu města Slavkova, stejně jako pozůstatky kolomazných pecí z Dražanské vysočiny.

Feststellungsgrabung der mittelalterlichen Dorfwüstung Bohušky, Gemeinde Rašovice (Bez. Vyškov). Beim Umbau der Wasserleitung für die Stadt Slavkov (Austerlitz), die unter der Konůvecer Burg Kepkov angebracht ist, stellte man in einem Graben, ca. 150 cm unter dem Niveau, Steindestruktionen mit Scherben, Holzkohlestücken und Lehmwurf fest, welche Überreste eines Baues der mittelalterlichen Dorfwüstung Bohušky sind, belegt durch schriftliche Quellen vom Jahre 1358 und später gemeinsam mit Konůvky angeführt. Gleichzeitig wurde ein Teerofen untersucht.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU ZANIKLÉ VESNICE KONŮVKY, OBEC HERŠPICE

(okr. Vyškov)

DAGMAR ŠAUROVÁ, Historické museum města Slavkova

Výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku pokračoval v první etapě z jara 1973 odkryvem tří domových půdorysů na pravém, východním břehu potoka. Hlavním záměrem bylo zjištění tvaru a orientace domků v této části vesnice, kde jsou půdorysy zčásti rozrušeny recentní hlinitou, značně rozježděnou cestou a výzkum je tím do určité míry znesnadněn.

Přesto bylo možno přesně vymežit rozsah každého stavení. Půdorysy se totiž v zásadě neliší od domků na protějším, západním břehu. Jsou také zahrnuty do úhlu tvaru „L“, mají jednu místnost s pecí, dvě studené a na jihovýchodní straně slunné, závětrné zápraží s dvorkem. Jediný rozdíl je v čelní straně domků, která ve východní části vesnice byla odvrácena od potoka a hleděla k hlavní cestě, zatím co v západní části hleděla táž strana domků směrem k potoku.

Ve druhé, letní etapě výzkumu jsme přikročili k odkryvu pohřebiště, které se nachází na svahu na jižním konci vesnice, nad panským dvorcem (tvrzí). Již roku 1970 jsme tam zjistili v předběžné sondě trojhrob, ve kterém byla pochována starší žena se dvěma malými dětmi.

Hřbitovní svah nese stopy terasovitě úpravy, o které nelze prozatím říci, zda je původní nebo zda vznikla až později překopáváním hřbitova při zalesňovacích pracích.

K výzkumu roku 1973 jsme zvolili nepříliš zarostlou spodní terasu ve výměře přibližně 25 × 10 metrů a na ní jsme odkryli plochu 15 × 10 m, rozdělenou na 6 sektorů po 5 × 5 m. Ve všech sektorech jsme nacházeli již ve vrchní vrstvě lesního humusu rozptýlené lidské kosti. Z toho důvodu plně důvěřujeme častému vyprávění starších lidí z okolí o tom, že svého času byly odtamtud odváženy kosti do cukrovaru ve Slavkově pro zpracování na spodium a když to bylo zakázáno — po zjištění, že jde o kosti lidské — že byly zbylé, již vykopané kosti převezeny na hřbitov v Rašovicích.

Vrstva humusu s rozptýlenými kostmi byla přibližně 20centimetrová. V sektoru II a v části sektoru III se pod ní nacházela kamenná destrukce z plochých, značně rozrušených pískovců, promíšená úlomky malty. Předběžný rozbor malého vzorku, provedený laskavostí L. Lososa v labo-

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, L. Trávníčková, M. Bálek

Na titulním listě: bronzový náramek lužické kultury z Býkovic

Tiskem: TISK, národní podnik, Brno, provozovna 54, Gottwaldova 21

Evidenční číslo: ÚVTE1-73332

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné